

Overstap naar milieusparende landbouw lijkt goed betaalbaar

20% minder gewasopbrengsten is niet dramatisch voor onze voedselzekerheid

Hein ten Berge, Jan Willem Erisman, Hans van Grinsven en Jaap Schröder

Natuur en milieu in het landelijk gebied herstellen zich niet zoals verwacht, ondanks dertig jaar beleid en maatregelen. Populaties van insecten en cultuurlandvogels storten in, en plattelandsbewoners rondom veehouderijen worden ziek. Aanpakken van die problemen is een grote uitdaging. Niet alleen boeren, maar ook supermarkten, levensmiddelenindustrie en de Europese Commissie zijn aan zet.

De toegevoegde waarde van de Nederlandse landbouw is groot, circa € 10 mrd per jaar en € 30 mrd inclusief toelevering, verwerking en distributie. Daartegenover staat de schade voor gezondheid en natuur; door alleen al de stikstofvervuiling van de landbouw wordt die geschat op € 1 mrd tot € 4 mrd per jaar. Daarbovenop komt de nog lastiger te becijferen schade door gebruik van antibiotica, gewasbeschermingsmiddelen, diergeneesmiddelen en hormonen.

Een voorstudie van de dit jaar te verschijnen Nationale Omgevingsvisie legt twee opties voor: doorgaan op de route van 'optimaliseren van grootschalig, hightech en efficiënt' en 'transformatie naar een hernieuwde binding van landbouw met maatschappij en leefomgeving'. Optie twee — natuurinclusieve landbouw — betekent dat productie per hectare land past binnen de grenzen van bodem-, water-, lucht-, landschaps- en sociale-culturele kwaliteit. Maar bij wie ligt de keuze?

Wijdverbreide fraude met mest en de greep naar illegaal Fipronil door pluimveehouders zijn signalen dat ook de boeren zijn vastgelopen in het huidige landbouwsysteem. Hierbij speelt een combinatie van lage inkomens, hoge schulden, veel regels en weinig invloed op de markt.

Het is te gemakkelijk om zowel bovengenoemde keuze als de schuld voor fraude eenzijdig bij de boer te leggen. Het is het systeem dat we met zijn allen hebben gecreëerd en waar consumenten van profiteren. Een overstap naar milieusparende — natuurinclusieve — landbouw schrikt vooralsnog af vanwege vermeende risico's voor voedselzekerheid, boereninkomens en

ILLUSTRATIE: HEIN DE KORT VOOR HET FINANCIËLE DAGBLAD

duurdere levensmiddelen.

Een grote stap naar natuurinclusief zou halvering zijn van de stikstofbemesting op alle akkers en weilanden — samen 85% van het landbouwareaal. Daarmee daalt de stikstofvervuiling met meer dan de helft, terwijl de gras- en gewasopbrengsten met 'maar' 10% tot 20% afnemen. Natuurinclusief betekent ook vrijmaken van extra land en arbeid voor herstel van het oude mozaïeklandschap, zoals houtwallen en natuurlijke oevers van beken, en vervanging van de monocultuur van Engels raaigras door soortenrijk grasland. Dit creëert leefplekken voor vogels en insecten, en plattelandsbewoners en recreanten profiteren van een schonere leefomgeving en

Hulp supermarkt, levensmiddelenindustrie en Europese Commissie nodig

een mooier landschap. Sommige boeren geven nu al de slechtste akkers en weilanden terug aan de natuur. Wellicht wordt het landbouwsysteem weerbaarder tegen ziekten en plagen en kan ook het ruime gebruik van voor natuur funeste bestrijdingsmiddelen fors omlaag. Dit leidt wel tot verder opbrengstverlies.

Opbrengstverliezen door 'inclusief boeren' moeten worden gecompenseerd. Een gemiddelde totale derving van gewasopbrengsten met 20% zou de akkerbouw en melkveehouderij circa € 1 mrd per jaar kosten. Dit bedrag komt overeen met de vermeden jaarlijkse stikstofschade en is slechts 2% van de jaarlijkse Nederlandse uitgaven aan voeding. Als die 2% direct van consument naar boer zou gaan, lijkt een transitie naar natuurinclusief goed betaalbaar.

20% minder gewasopbrengsten heeft geen dramatische gevolgen voor onze voedselzekerheid, laat staan voor de wereldvoedselvoorziening. De helft van het Europese graan wordt gevoerd aan het vee. Voor eenzelf-

de hoeveelheid energie of eiwit uit vlees of zuivel op ons bord is drie keer zoveel land nodig als uit plantaardige producten. Een vermindering van onze vlees- en zuivelconsumptie met ongeveer 10% kan dat risico voor voedselzekerheid opvangen.

Natuurinclusieve landbouw is in regio's met veel blootgestelde burgers of met gevoelige ecosystemen een serieus alternatief voor 'grootschalig, hightech en intensief', maar wringt met vrije Europese marktwerking. Medewerking van supermarkten, levensmiddelenindustrie en de Europese Commissie is daarom nodig om te zorgen dat die 2% meerprijs via de consument direct bij de boer kan komen en ook effectief wordt ingezet voor verduurzaming.

.....
Hein ten Berge is landbouwkundige, Jan Willem Erisman is directeur Louis Bolk Instituut en hoogleraar integrale stikstofstudies, VU Amsterdam, Hans van Grinsven is landbouw- en milieuwetenschapper en Jaap Schröder is landbouwkundige.